

Kohaliku omavalitsuse lastekaitsevaldkonna esindaja MARAC mudelis

Sisu:

1. Korduma kippuvad küsimused
2. Lastekaitsevaldkonna esindaja head tavad seoses MARAC juhtumikorraldusega
3. MARAC lisainformatsioon
4. MARAC juhtumikorralduse tööprotsessid

- Mis on MARAC mudel?

MARAC mudelit kasutatakse Eestis hädasoleva täiskasvanud perevägivalda ohvrite abistamiseks (OAS § 9 lg 3). See on võrgustikutööl ja riskide hindamisel põhinev juhtumikorralduse mudel, mille kaudu lahendatakse kõrge riskiga perevägivalda juhtumeid, kus ohvri elu on vägivalda tõttu ohus. Eluohtlikkus hõlmab siinkohal nii raskete kehavigastuste, tapmise kui ka suitsiidi ohtu.

Mõiste MARAC viitab nii juhtumikorralduse mudelile, kuid ka MARAC meeskondadele, kes lähtuvad hädasoleva täiskasvanud perevägivalda ohvri tuvastamisel ja tema ning laste abistamisel MARAC mudeli põhimõtetest.

MARAC meeskonnad on igas Eesti maakonnas, kohtuvad kord kuus kindlal päeval koosolekul, kus loovad vahetatud info põhjal igale ohvrile individuaalse turvalisuse plaani, mille täitjateks on koosolekul osalevad asutused. MARAC meeskonda kuulub tavapäraselt esindaja ohvriabist (sh MARAC vabatahtlik), politseist, prokuratuurist, KOV-ist ja naiste tugikeskustest. MARAC meeskonna juht on PPA-st, MARAC koordinaator Sotsiaalkindlustusameti ohvriabi ja ennetusteenuste osakonnast.

- MARAC ja lapsed

Hädaohus täiskasvanud perevägivalda ohvri poolt kasvatatav laps on abivajav või hädaohus olev laps. Seetõttu kaasab MARAC koordinaator lastega MARAC juhtumite lahendamisse alati kohaliku omavalitsuse lastekaitsevaldkonna esindaja (nt lastekaitse spetsialisti). 1.aprillil 2023.aastal jõustus LasteKS § 29 lg 3', mille kohaselt on KOV- idel kohustus algatada juhtumikorraldus lapse suhtes, keda kasvatav isik on hinnatud hädasolevaks täiskasvanud perevägivalda ohvriks ning teha koostööd Sotsiaalkindlustusameti ja teiste täisealist ohvrit abistavate asutustega. Seega MARAC juhtumites kohalikul omavalitsusel kaalutusõigust juhtumikorralduse alustamiseks ei ole.

*MARAC on mõeldud täisealistele ohvritele, kuid erandina suunatakse mudelisse ka alla 18-aastased ohvrid, kui nad on oma (eks)partneri kõrge riskiga perevägivalda ohvrid.

1.Korduma kippuvad küsimused

Kas MARAC mudel on tõenduspõhine?

MARAC mudel tugineb teaduslikele uuringutele ja tõenduspõhiste meetodikale, et parandada ohvrite abistamist ja vähendada perevägivald negatiivseid tagajärgi. MARAC mudel on välja töötatud Suurbritannias ja kohandatud Eesti oludele.

Kuidas toetab MARAC mudel lastekaitse töötajat?

MARAC meeskond saavutab edukaimaid (perevägivald kordumise ennetamine ja selle mõju vähendamine) tulemusi, kui asutused (s.h lastekaitse) eraldi. Igal asutusel on piiratud ülevaade juhtumist, mis omakorda võib takistada adekvaatsete meetmete rakendamist lastele ning ohvritele. Koos abistamine võimaldab asutustel ühendada oma ressursid ja kompetentsuse.

MARAC koosolekutelt on lastekaitse töötajatel võimalik saada erinevatelt asutustelt teavet ja ametialast tuge, et tagada lapse turvalisus, samuti vähendada vägivald põlvkondade ülest mõju.

Kuidas toimub ohvrite hindamine hädasolevaks täiskasvanud perevägivald ohvriks?

MARAC ohver e. hädasolev täiskasvanud perevägivald ohver tuvastatakse DASH (Domestic Abuse, Stalking and Harassment and Honour Based Violence) tõenduspõhise riskihindamise ankeediga. DASH ankeet on töötatud välja võttes arvesse parimaid tõenduspõhiseid tavasid ja teaduslikke tõendeid perevägivald, mh kontrolliva vägivald valdkonnas. Riskihindamine viiakse läbi kogudes teavet erinevatest asutustest ning ohvrilt, s.h toimepanija eelnev käitumine, ohvri haavatavus, laste ohutus.

Kes viib läbi DASH riskihindamise?

DASH riskihindamise võib viia läbi iga spetsialist, kes töötab perevägivald ohvritega ja on läbinud MARAC koolituse. Kui te ei ole läbinud koolitust, teavitage esimesel võimalusel piirkondlikku ohvriabitöötajat (MARAC koordinaatorit) võimalikust hädasolevast täiskasvanud perevägivald ohvrilt (HTPO).

Millised tegurid viitavad kõrgele riskile perevägivald juhtumites?

- vägivald on muutunud tõsisemaks või sagedasemaks viimase aasta jooksul;
- on esinenud tapmisega ähvardamist;
- suhtes esineb jälitamist, ahistamist;
- on esinenud kägistamist, lämmatamist;
- toimepanija kontrollib ohvri igapäevaelu;
- vägivald on korduv;
- suhtes esineb seksuaalvägivalda

NB! Arvestada on vajalik ka riski tõstvad tegureid (toimepanijal on relv või ligipääs relvale; osapooled on ekspartnerid (või plaanivad lahku minna); toimepanija kuritarvitab alkoholi või uimasteid; peres on alaealised lapsed; osapoolte vägivalda soodustav religioosne ja/või kultuuriline taust; ohver on eakas (65+)/rase/alaealine või erivajadusega; toimepanija on varem karistatud; ohver on toimepanijast sõltuv; ohvril puudub tugivõrgustik; kogetud vägivald on mõjutanud ohvrit (sh lapsi) väga palju.

[Kas võib juhtuda, et MARAC mudelisse sattunud ohver ei ole tegelikult ohver, vaid kasutab võrgustikku manipuleerimiseks, nt hooldusõigusvaidluste menetlustes?](#)

Perevägivalda, mh lahutuse ja laste hooldusõiguse menetluste ajal valeteadete esitamine on harv. Palju suurem probleem on, et ohvrid ei teavita perevägivaldast. On tavapärane, et ohvrid paljastavad esimest korda perevägivalda toimumise lahutuse ja/või hooldusõiguse menetluste käigus, sest ohvri (ja laste) väärkohtlemine viib lahutuse ja/või hooldusõiguse vaidluse. Tõhus ja struktureeritud võrgustikutöö aitab perevägivalda juhtumeid terviklikult käsitleda ning üksikuid valesüüdistusi tuvastada. On äärmiselt oluline, et MARAC mudel toimiks kannatanukeskselt.

[Millist ning kuidas saab vahetada MARAC-i puhul teavet lastekaitsevaldkonna vaates?](#)

MARACi võrgustiku keskseks töövormiks ja asutuste vaheliseks infovahetuseks on MARAC koosolekud, mis toimuvad üks kord kuus.

Lastekaitsevaldkonna esindaja kogub asjakohase info lapse, ohvri ja toimepanija kohta andmebaasidest ning lapsega seotud asutustest ning jagab OAS § 10 alusel koosolekul infot, nt ohvri ja toimepanija andmed vanemluse, kas juhtum on lastekaitsele teada või mitte, osapoolte andmed puude ja eelneva ajaloo kohta, seoses lapsega algatatud juhtumikorralduste või pakutud teenuste kohta jne.

Lastekaitse eesmärk on tagada lapse heaolu ja õigused ning lapse heaolu (LasteKS § 4 järgi lapse arengut toetav seisund, milles lapse füüsilised, tervislikud, psühholoogilised, emotsionaalsed, sotsiaalsed, kognitiivsed, hariduslikud ja majanduslikud vajadused on rahuldatud) sõltub paljuski tema vanematest. Seega on vältimatu, et lastekaitsele on olemas ka info lapse vanemate, st perevägivalda puhul nii ohvri kui toimepanija kohta.

[Kas lastekaitsevaldkonna esindaja lisab seoses MARAC juhtumikorraldusega seotud tegevused andmebaasi STAR?](#)

Jah, lastekaitsetöötaja lisab andmebaasi, et lapsega on seotud MARAC juhtumikorraldus (mh algus ja lõpukuupäev) ning tema vastutusallas läbiviidud tegevused, nende tähtsajad ja tegevuste tulemused. MARAC koosolekute protokolle ja/või ohvrite turvalisuseplaanid STAR-i ei lisata.

[Kas lastekaitsevaldkonna esindaja teavitab juhtumiga seotud osapooli MARAC juhtumikorralduse alustamisest?](#)

MARAC mudel on loodud eelkõige ohvrite kaitseks ja turvalisuse tagamiseks. Tavapäraselt on ohver teadlik MARAC mudeli alustamisest. Alates 1.aprillist on võimalik alustada MARAC juhtumikorraldust ka ilma kannatanu nõusolekuta (OAS § 9 lg 2-3).

Toimepanijat ei teavitata tavapäraselt MARAC juhtumikorralduse alustamisest, et tagada ohvrite turvalisus. Kui toimepanija saab teada, et tema tegevust jälgitakse või tema suhtes planeeritakse meetmeid, võib see põhjustada juhtumiskaleerumise või takistada menetlust. Toimepanija teavitamine MARAC mudeli alustamisest või menetluse alustamisest lepatakse eelnevalt alati kokku MARAC koosolekul.

[Mis on lastekaitse eesmärk MARAC juhtumites?](#)

Lastekaitse töötaja esmane eesmärk on tagada laste kaitse ja ohutus. See on võimalik, kui arvestada juhtumikorralduses lapse ja ohvri vägivalda kogemusega. Lapsed saavad vägivalda mõjudest taastuda, kui nad

seada rohkem ei koge. Hindamisel tuleb kaaluda, millisel hetkel muutub laste kokkupuude vägivalga ja väärkohtlemisega vastutustundetuks lapsevanemaks olemiseks ja kuidas sellele probleemile tundlikkust vastu seista.

Vesteldes toimepanijaga on soovitatav selgitada välja kas ta tunnistab väärkohtlemist. Kas ta võtab vastutuse ja aktsepteerib vägivalga mõju lapsele ning ohvrile, on valmis tegelema oma probleemiga ning ei sea lapsega suhtlemisele ebarealistlikke ootusi (nt nõue teiselt vanemalt pikkade ning asukohta kindlaks tegevate videokõnede tegemine). Kas ta on usaldusväärne ning austab lapse soove ja heaolu.

Kes vastab seoses MARAC juhtumikorraldusega seotud päringutele?

MARAC juhtumitega seotud päringutele vastab Sotsiaalkindlustusamet, lähtuvalt OAS § 10 lg 7, 8-st (hädasoleva täiskasvanud perevägivalga juhtumite korral on õigus piirata nii toimepanija, kui ka ohvri õigust saada teada tema isikuandmete töötlemisest). Juhul kui kohalikule lastekaitsele saabub päring seoses MARAC mudeliga, vastab kohalik omavalitsus, et MARAC mudeli andmete omanik on ning päringutele vastab Sotsiaalkindlustusamet.

2. Lastekaitsevaldkonna esindaja head tavad seoses MARAC juhtumikorraldusega

- Perevägivalda pealt näinud last käsitletakse perevägivalga ohvrina.
- Lastekaitsevaldkonna esindajal, kes osaleb MARAC koosolekul, on soovitatav läbida LSV e-kursus (<https://digiriigiakadeemia.ee/enrol/index.php?id=35>).
- Juhtumites, kus on algatatud MARAC mudel (või/ja korduva, kontrolliva vägivalga puhul) ei soovitata ega suunata osapooli perelepitusse ja -teraapiasse (ka peale MARAC mudeli lõpetamist). Kõrge riskiga perevägivalga mõju ohvrile ja lapsele ei lõppe koheselt peale vägivaldse suhte lõppemist.
- Koosolekul pakub lastekaitsevaldkonna esindaja proaktiivselt välja tegevusi ohvri ja lapse riskide maandamiseks ning kokkulepitud tegevused täidetakse vastavalt kokkulepitud tähtajale.
- Hooldus- ja suhtlusõigusküsimustes arvestab lastekaitsevaldkonna esindaja MARAC mudelis vahetatud infoga, s.h tagab, et kohtuni jõuab teave perevägivalga esinemisest ning hinnang selle mõju kohta lapse heaolule. Kohaliku omavalitsuse lastekaitsevaldkonna esindaja teeb kohtule ettepaneku kaasata kohtumenetlusse Sotsiaalkindlustusameti, kasutades näiteks sellist sõnastust:

Lapsevanem (nimi+isikukood) on hinnatud riskihindamise vahendiga DASH hädasolevaks täiskasvanud perevägivalga ohvriks, st perevägivalga tõttu on tal surma või raske tervisekahjustuse risk (OAS § 9 lg 2) ning on suunatud MARAC mudelisse (kuupäev). MARAC (Multi-Agency Risk Assessment Conference) on võrgustikupõhine juhtumikorralduse mudel, mille eesmärgiks on tuvastada kõrge riskiga perevägivalga ohvrid ning kindlustada nende kaitse mitmete asutuste spetsialistide koostöös.

Informatsioon, mida asutuste esindajad MARAC-is vahetavad, on konfidentsiaalne ning seda ei tohi avalikustada kolmandatele osapooltele, kes ei ole MARAC-i konfidentsiaalsuslepet allkirjastanud.

MARAC-i andmete omanik on Sotsiaalkindlustusameti Ohvriabi ja ennetusteenuste osakond ning andmetega seotud päringud tuleb teha kirjalikult Sotsiaalkindlustusametile. Teeme ettepaneku Sotsiaalkindlustuse kaasamiseks, kuna Sotsiaalkindlustuse valduses on olulist juhtumit puudutavat infot ning kohus saab vajadusel välja küsida DASH hindamise ankeedi ning koosolekute protokollid.

- Lastekaitsevaldkonna esindaja vestleb lapsega, kelle vanem on MARAC mudelis, toimepanijast eraldi ja kohas, kus laps ei tunne toimepanija ees hirmu. Lastekaitse esindaja arvestab, et lastel võib olla toimepanijaga tugev, kuid traumaatiline side, mis väljendub vahel ka vägivaldse lapsevanema õigustamises. Lapse jaoks on see toimetulekumehhanism perevägivallaga toimetulemiseks. Lapsed tegelevad perevägivalla keskel pidevalt emotsionaalse ellujäämisega ning võivad normaliseerida või toetada toimepanija käitumist. Lastel võib olla kogemus, et kui nad nõustuvad toimepanijaga ja toetavad teda, siis toimepanija käitumine nende suhtes leebub ning vägivaldsed teod hetkeks peatuvad.
- Juhul, kui MARAC koordinaator ei ole kaasanud lastekaitsevaldkonna esindajat MARAC koosolekutele, palume sellest teatada aadressil **marac@sotsiaalkindlustusamet.ee**.

3.MARAC mudeli lisainformatsioon

MARAC mudeliga seotud ankeedid, täpsem juhend on kättesaadav siit:

<https://www.palunabi.ee/et/lahisuhtevagivald>

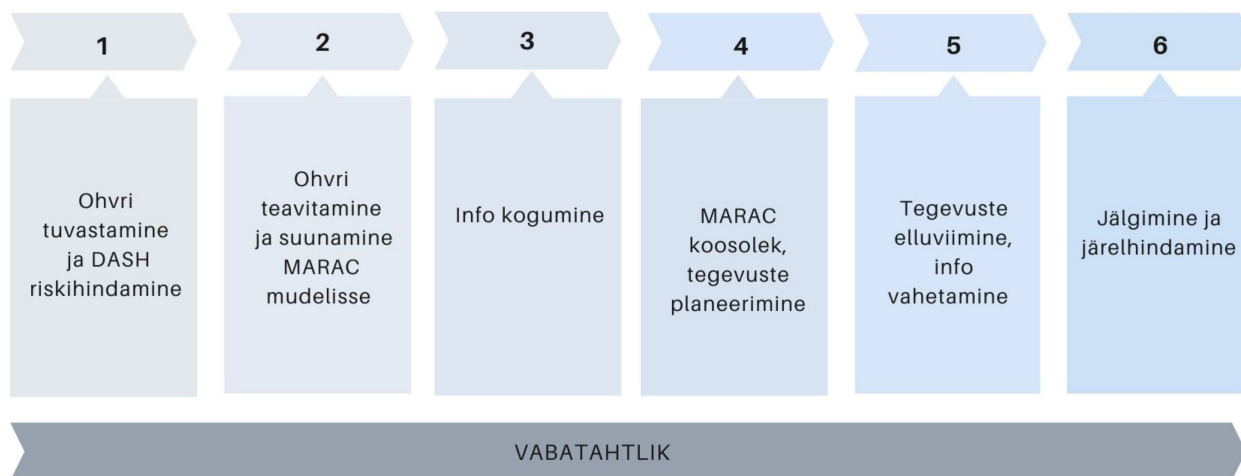
4.MARAC tööprotsessid

Soovituslik MARAC juhtumikorralduse tööprotsess lastekaitsetöötajale

MARAC juhtumikorralduse üldine tööprotsess

MARAC mudel toetub võrgustikutöö põhimõttele. See tähendab, et juhtumi hindamine, probleemide tuvastamine ja lahenduste otsimine toimub asjaosaliste spetsialistide koostöös, kokkulepitud mudeli alustel ja jagatud vastutusel.

veeb: palunabi.ee/et/spetsialistile

e-mail: marac@sotsiaalkindlustusamet.ee